

כביסה

”בכל יום ניקה טלית מכתמיה, ובכל יום היה עולה בדמיונו ציור אחר.

פעם נראה לו הכתם כמין עוון שצריך ללבנו, והוא ממרק אותו ומתפלל שייפתחו השערים ותקבל התשובה ותעלה עד כסא הכבוד, ופעם היה מדמה חתן שעלה לתורה בטלית חדשה שנתנה לו כלתו וליבו מלא שמחה ואהבה, ובוץ ניתז עליה ומצעררו והוא דואג שמא סימן יש בדבר, ועזרא מכבס את הטלית, ומחליק אותה ומפייס אותה ואת החתן ואת כלתו, ומברך אותם שיזכו להקים בית נאמן.”

(כעפעפי שחר, מעשה בעזרא סימן טוב, חיים סבתו, ידיעות אחרונות ספרי חמד, תשס"ה עמ' 130)

הכובסות

מיטורי ברים מעל מיי השוק
מדר בן יעקב ואיחמר פלוגה

בארכיון
תעודות מיי

היות ויש לסיים את כל המלאכה לפני כניסת השבת, יש צורך לקבוע טווח ביטחון על מנת לעמוד בכך.

הגמרא עוסקת בענייני הכביסה, ומביאה בשם רבי צדוק את מנהגו של רבן גמליאל, שיש לתת את הבגדים לכובס קודם השבת עפ"י החלוקה הבאה:

בגדים לבנים – שלושה ימים לפני שבת (הכי מאוחר יום רביעי).

בגדים צבעוניים – יום אחד לפני שבת (אפילו ביום שישי).

הסיבה היא, משום שבגדים לבנים צורכים זמן מרובה יותר לכיבוס.

תניא^① : אמר רבי צדוק: כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל – שהיו נותנין כלי לבן לכובס ג' ימים קודם לשבת וצבועים אפילו בערב שבת. ומדבריהם למדנו, שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין.

① תניא = פתיחה לבריתא - מאמר של תנאים שלא הוכנס לסדר המשניות, ולכן נותרה חיצונית להן. פירוש המילה "בריתא" בארמית הוא "חיצונית" - "בר" הוא "חוץ". רוב הברייתות מפורזות בתלמודים.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק, עין א"ה

ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסם, יותר מן הצבועין. ראוי להסמך בזה הערה מוסרית, יש על האדם להשתדל בתיקון התכונות שהן לו טבעיות שלא ידבק בהן חסרון טבעי, ויש לו ג"כ להקפיד על המעשים שבפועל, שאע"פ שהם אינם מעצמות הנפש מ"מ הם פועלים להטביע צורת הנפש ותכונתה כפי עניינם. המידות הטבעיות דומות לכלי לבן שצבעו הוא לו טבעי, כן הנפש היא מוטבעת במידותיה. והמעשים, מצדם דומה הנפש האנושית לכלים צבועין, שהצבע הבא מן החוץ פועל לצור צורה על הכל. ולמדנו שיותר קשה לו לאדם לטהר עצמו מרע טבעי שקנה לו בקניין של מדות, שהן צריכות זמן יותר ארוך ועבודה יותר מרובה. ויום השבת, שראוי הוא להיות לאדם גבול להגביל דרכיו בקדושה נכונה, יפעול על הקניינים הטבעיים בהיותו מקדים ג' ימים לפניו להשתדל בטהרתו. אמנם מצד המעשים אע"פ שהמה בבאם מן החוץ פועלים על הנפש פעולתם, היא כעין צביעה הבאה מן החוץ, די יום אחד. כי ההפיכה של דבר שהוא קנין טבעי מטבעו, קשה הוא יותר מהעקירה הצריכה להפך תכונה רעה שרק ע"י ההרגל והפעולה נדבקה בנפש, שהלבנים קשים לכבסם יותר מן הצבועין.

הרב קוק מבקש לא לראות באמירת הגמרא רק הדרכה מעשית, אלא גם רעיון מוסרי ושורש רוחני להדרכת חיים:

האדם מורכב משני חלקים משלימים:

התכונות הטבעיות והמעשים שפועל.

התכונות הטבעיות הם המידות הקשורות לנפש הפנימית של האדם, ואילו המעשים הם הביטוי של הצורה לנפש.

הבגדים הלבנים (לבן = הצבע הטבעי), מסמלים את התכונות הטבעיות הפנימיות, והבגדים הצבועוניים מסמלים את החוץ (צבע הוא תמיד חיצוני).

בבגדים לבנים הלכלוך נובע מגופו של האדם - זיעה וכדו', ובבגדים צבועים הלכלוך הוא חיצוני. לכן בגדים לבנים צריכים כביסה חזקה יותר (הרתחה) מאשר בגדים צבועים שמכבסים בעדינות רבה יותר. בטבעיותם, הבגדים הם לבנים, ורק העיבוד, המפגש עם העולם, הופך אותם לצבועים. בגדים לבנים קרובים יותר למקור, לפנימיות, ולא לחיצוניות. ישנם קלקולים הנובעים מן הנפש פנימה, וישנם קלקולים חיצוניים שאינם מלמדים על קלקול פנימי אלא על בעיה חיצונית ומקרית. השבת היא מדד לתיקון מעשיו של האדם, ולכן ההנהגה המוסרית מבקשת מהאדם להיטהר קודם השבת, רק שצריך הוא לזהות איזה בגד צריך לכבס.

מתי עשית כביסה לאחרונה?

כביסה איננה רק פעולה טכנית, אלא היא פעולת התיקון האישי והציבורי.

”[הָרַב] הַכְּסִי מֵעוֹנִי, וּמַחְטָאֵתִי טְהַרְנִי... תְּחַטְּאֵנִי בְּאִזּוֹב וְאֶטְהַר, תְּכַבְּסֵנִי וּמְשַׁלֵּג אֶלְבִּין” (תהלים נא, ד-ט).

בגדים זה דבר שמתלכלך. כך טבע העולם. המפגש של האדם עם העולם גורם לבגד להתלכלך והבגד כבר לא מבטא את האדם כמקודם. הפתרון הוא בכיבוס הבגד, אלא שצריך לעשות זאת בזהירות.

כך גם במידות. המידות זה דבר שבצורה טבעית מתלכלך. המפגש של האדם עם העולם גורם ללכלוך המידות, ואם לא נעשה עבודה של נקיון, המידות ישארו מקולקלות.

כאשר ניגשים לתיקון מידה, יש לשים לב האם הבעיה נובעת מקלקול פנימי, מהשחתה פנימית, ואז יש להשקיע בתיקון עוצמה רבה, או שיש כאן בעיה מקרית והטיפול בה צריך להיות עדין יותר ומקומי.

עשית פעם כביסה בידיים? עם גיגית וסבון?

תרגיל: גינית באמצע החדר

שיעור בית מדרש יוצר במגמת המוסיקה, ישיבת כפר גנים, חורף תשס"ו.
תלמידים יושבים ומנגנים שירים, משהו באווירה לא נעים, רועש ולא נקי.
החבר'ה בגיל הזה (16-18) מנסים לבלוט. יש שם הרבה גאווה ומעט נשמה,
העיקר להחזיק גיטרה ולחקות אמנים אחרים.

אני נכנס עם גיגית מלאה במים, שני זוגות גרביים; האחד לבן, השני צבוע בצבעים עזים.

למרות מבטי התמיהה אנחנו יושבים וקוראים יחד את הגמרא במסכת שבת. מדברים על בגדים לבנים וצבעוניים
ואיך מכבסים אותם. רגע של הפסקה. אני צועד צעד אחד קדימה, "אני רוצה שנלמד לכבס גם את הנגינה שלנו
כאן בחדר" אני אומר בעדינות, "כדי לכבס את הנגינה, צריך קודם כל לזהות את הבעיה. לזהות את סוג הכתם
והלכלוך. ישנן בעיות חיצוניות של טכניקה או חוסר מיומנות של אקורד לא נכון, החזקת הכלי בצורה לא נכונה,
קצב לא מותאם וכן הלאה, וישנן בעיות פנימיות יותר הקשורות במידות ובמחשבה בזמן הנגינה, מניין נובעת
הנגינה, מה אני מקרין בזמן הנגינה, מהי האמירה ואיך הנפש שלי מחוברת לעניין".

אנחנו ממשיכים לדבר על זה ואז חוזרים לכלי הנגינה. עושים תרגיל מיוחד של כביסה.

החבר'ה יושבים במעגל. באמצע הגיגית עם הרגליים. מתחילים לנגן. מדי פעם יוצר אחד הנגנים את נגינתו, וניגש
לגיגית עם המים. הוא בוחר גרב לבנה או צבעונית ומכבס אותה בגיגית, ואז חוזר לנגינתו. ושוב שני יוצר את
הנגינה, הוא זיהה בעיה פנימית בנגינה, מידה לא טובה שהשתלטה לו על הנגינה, והוא ניגש בהיסוס אל הגרב
הלבנה, נוגע במים ומכבס. בסיום הסחיטה הוא חוזר לגיטרה וממשיך לפרוט כשהידיים עדיין מתיזות מעט מים.

העורך לנקות את היצירה
מלמלכים ספניים
שאינם מהמסגרת של
הדיון עם המלך.

כביסה

כביסה צבעונית

כביסה לבנה

לכלוך מניח.
נכני מניחה לא טובה,
מהטחחה מניחה.

לכלוך היטני ומקרי,
הוא כלל
העיה של טכניקה.

חזרה = הופני

מעייין פנימי

מקום טוב

זרם של יצירה בלתי
פוסק טננטא בתוך של
אדם, שרק צריך ללמוד
להרגיש אותו.

המקום שבו זורמת
"יצירה אמיתית"
ללא שרף כפזזה ושוא.

עשרת ימי כביסה

מיצב אומנותי משתף בערב התעוררות שהתקיים במדרחוב בפתח תקוה תשרי תשע"ג. זוהי הכרזה שהומינה עוברים ושבים להשתתף בסדנא:

“הרב כבסני מעווני, ומחמאי מהרני” (תהלים נא, ד)

הרעיון לתיקון המעשים והמידות המקולקלות, נתקל פעמים רבות בקשיים רבים ובהם ההרגל, העצלנות, חוסר רצון ומוטיבציה פנימית, מניעים של כסף וכבוד ואף חברה וקהילה שאינן מעודדות תיקון והתקדמות. כל אלו מביאים את האדם לייאוש ולתחושה שהוא לא יכול לתקן את מעשיו, וכי מדובר במשימה קשה.

בסדנא זו אנו מבקשים להביא את האדם למקום בו התיקון הוא יומיומי, פשוט וזמין.

כיבוס הבגד הוא מעשה שכיח בו האדם נדרש למהר את כתמיו, ולהחזיר את הבגד למצב הראשוני שלו עד כמה שניתן. אנו מבקשים להשתמש בכביסה ככלי לתיקון פנימי יותר.

האדם מגיע לעולם כשהוא לבן כשלג, אולם המפגש של האדם עם המציאות החומרית יוצר כתמים. ישנן כתמים בבגד צבעוני, אותם ניתן להסיר בקלות, משום שמקורם בבעיה טכנית או מקרית, אולם הבגדים הלבנים קשים לכביסה עד מאוד משום שהם מעידים על בעיה פנימית יותר של מידות ואישיות לא טהורה.

“תניא, אמר רבי צדוק: כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל שהיו נותנין כלי לבן לכובס שלשה ימים קודם לשבת, וצבועים אפילו בערב שבת. ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין”. (מסכת שבת יט)

המיצב מורכב מחבל היוצא מבית כנסת ומגיע עד למדרחוב בעיר פתח תקוה. על החבל תלויים בדים בגדלים שונים ועליהם כתובות מילים המביעות חולשות, קשיים ונפילות.

השימוש במילה - ובשחור על גבי לבן בא להדגיש את “הכתם” (המילה-המושג-המידה) אותו בחרנו לתקן / לכבס בפנימיותנו על רקע לבן השואף לצחות ולניקיון. המעבר מבית הכנסת אל הרחוב הכללי - מבקש לחבר בין המקומות דרך עולם התיקון.

הכביסה -בעבר היתה ידנית - פעולה מפרכת. עבודת הניקוי והתיקון לא תמיד הייתה פשוטה אך לבסוף משתלמת ומשלימה בנו נחת ואתגר. אנו מבקשים לחזור לרגע לתנועה העתיקה היא על אף הקימוט והשפשוף הסבוני הנמרץ, ולהרהר בה.

אחרי הכתיבה הניקוי הכיבוס מגיע שלב התליה על החבל, שלמרות הצליל המרגי שבו, אנו מבקשים לשנותו ולהעמידו על רעיון התשובה המפורסם: “אין הדבר תלוי אלא ביי”. והתליה בחוצות העיר פונה אל הקהילה ואל האדם המזדמן כדי לשתפו ולהזמין אותו למהלך אישי וחברתי כולל של תיקון. המים בגיגיות גם הם חלק ממעגל המהרה וההתחדשות.

“בכל יום ניקה מלית מכתמיה, ובכל יום היה עולה בדמיונו ציור אחר. פעם נראה לו הכתם כמין עוון שצריך ללבנו, והוא ממרק אותו ומתפלל שייפתחו השערים ותתקבל התשובה ותעלה עד כסא הכבוד, ופעם היה מדמה חתן שעלה לתורה במלית חדשה שנתנה לו כלתו וליבו מלא שמחה ואהבה, ובין ניתו עליה ומצערו והוא דואג שמא סימן יש בדבר, ועזרא מכבס את המלית, ומחליק אותה ומפייס אותה ואת החתן ואת כלתו, ומברך אותם שיזכו להקים בית נאמן”

(כעפפי שחר, מעשה בעזרא סימן טוב, חיים סבתו, עמ' 130)

אנו מזמינים אתכם ליטול פיסת בד, לכתוב עליה את אשר אתם רוצים לתקן בעצמכם או בחברה סביבכם, לכבס ולתלות על החבל. סודיות איננה מובטחת.

עשרת ימי כביסה

מיצב אמנותי מותף ברוח ימי החשובה בהם אנו נמצאים, מאת האמנות ריקי וטובה, ישיבת כפר גנים מרח חייק

"הרב כבסני טעונו, ומחטאי טהרני" (תהלים נא.ד)
הרציון לתיקון המשימים והמידות המקולקלות, נתקל טעונו רבות בקשיים רבים ובהם הרצול, האצלות, חוסר רצון ומטיבכוז מנימית, מניעים של כסף וכבוד ואף חברה וקהילה שאינן מעודדות ותיקון החקדמות כל אלו מביאים את האדם לייאוש ולתחרושה שהוא לא יכול לתקן את מעשיו, וכי גלונר בנושימה קשה.
בסדנה זו אנו מבקשים להביא את האדם למקום בו התיקון הוא יומיומי, פשוט וזמין כיבוט הבגד הוא מופשה שכיח בו האדם נדרש לטהר את כתמיו, ולהחזיר את הבגד למצב הראשוני שלו עד כמה שניתן.
אנו מבקשים להשתמש בכביסה ככלי לתיקון מימי יותר.
האדם מגיע לעולם כשהוא לבן כשלג, אולם המגוש של האדם עם המציאות החומרית יוצר כתמים. ישנן כתמים בבגד צבעוני, אותם ניתן להסיר בקלות, משימוש שמקורם בבעיה טכנית או מקרית, אולם הבגדים הלבנים קשים לכביסה עד מאוד משימוש שהם מעמידים על כוה מימית יותר של מידות ואישיות לא טהורה.
"תניא, אמר רבי דעוק: כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל שהיו נוהגין כלי לבן לכובש שלשה ימים קודם לשבת, וצבענים אמילו בערב שבת. ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבעוני". נאספת שבת י"ט
המיצב מורכב מתכל היוצא מבית כנסת ומגיע עד למדרחוב בעיר מרח תקוה. על החבל תלויים בגדים שונים וצליהם כתובות מילים המביעות חולשות, קשיים ופגולות.
השימוש במילה - ובשחרור על גבי לבן בא להדגיש את "הכתם" הנמילה-המשג-המידה) אותו בחרנו לטוק / לכבס במימיותיני על רקע לבן שהאף לענות ולתיקון. המעבר מבית הכנסת אל הרחוב הכללי - מבקש לחבר בין המקומות דרך עולם התיקון.
הכביסה -כעבר הייתה ידנית - פעלה מברכת. עבודת הנקיו והתיקון לא תמיד הייתה מושה אן לבסוף משתלמת ומשלימה בגו נות ואהור. אנו מבקשים לחזור לרעו לתועה העתיקה חזרה על אף הקימטם השגשוף הסבני המרר, ולהחזיר בה.

אחד התיבות הנקיים הניבוט מביע שלב מתחלה על החבל, שילמרת העליל הטרני שבו, אנו מבקשים לשנות ולחמירר על רציון החשובה המפורסם: "אין הדבר תלוי אלא ביי". החלטה בוצעות העיר מוח אל הקהילה ואל האדם המודע כי לשמרו ולחזקו אותו למחלף אישיו והרציון כולל של חייקן. המים בנימית גם הם חלק ממשלל הטרחה והתחלשות.

"ככל וזו נזקה שלית מפתחיה, וככל וזו היה עולה בדמיונו צויר אחי. מנס נראה לו הכתם כמין עון שצריך

מקורות

1. סבתו, ח. כעפעפי שחר, הוצאת ידיעות אחרונות ספרי חמד, תשס"ה עמ' 130.
2. קוק, א.י.ה., עין אי"ה שבת א, הוצאת בית הרב קוק, פב עמ' 51.
3. תהלים נא, ד-ט.